

Лекція 3. Аналітична філософія Л. Вітгенштейна

ПЛАН

1. Формування світогляду та філософська еволюція Л. Вітгенштейна
 - 1.1 Ранній Л. Вітгенштейн.
 - 1.2 Пізній Л. Вітгенштейн.
2. Логіко-філософський трактат: основні ідеї.

1. Австрійсько-британський філософ (1889 – 1951). Викладав у Кембриджському університеті у 1939 – 1947 р.р. Основні твори: Логіко-філософський трактат (1921 р.); Філософські дослідження (1953 р.).

Виділяють такі періоди філософської еволюції Л. Вітгенштейна:

I період – до 1926 р.

II період – 1926 – 1951 р.р.

1.1 Характеристика першого періоду.

Філософські погляди молодого Л. Вітгенштейна формуються під впливом знайомства з концепціями Г. Фреге і Б. Рассела, під керівництвом якого він кілька років навчався. Від Г. Фреге Л. Вітгенштейн сприйняв розрізнення смислу і значення мовних вислівів. Від Б. Рассела – метод логічного аналізу мови, спрямований на виявлення атомарних пропозицій.

Ранній Л. Вітгенштейн розроблює концепцію значення, яка ґрунтується на понятті «найменування» або «референція» та поділі тверджень на дві категорії:

- 1) синтетично істинні – перевіряються фактами;
- 2) аналітично істинні – ті, що є тотожними (математичні, логічні).

Не мають значення вислови, що не належать до жодної з цих двох категорій.

Такими є метафізичні та релігійні твердження.

Ранній Л. Вітгенштейн ґрунтується на тезі: принципи та правила логіки відображають структуру реальності. Повсякденна мова не дотримується цієї структури, тому для потреб пізнання виявляється необхідною досконала ідеальна штучна мова.

1.2 Характеристика другого періоду.

Пізній Л. Вітгенштейн змінює ставлення до повсякденної мови: замість розуміння значення як найменування пропонується теорія значення як способу вживання висловів.

Філософ погодився з тезою про те, що повсякденна мова – досконала, але нею

слід уміти користуватися. На його думку, люди застосовують повсякденну мову, *граючи у мовні ігри*, що відображають різні форми життя.

2. Логіко-філософський трактат був написаний під час перебування Л. Вітгентштейна на фронтах першої світової війни. Навіть там він продовжував переписуватися з Б. Расселом. Трактат був завершений у полоні, в який Л. Вітгенштейн потрапив у 1918 р. Звідти завдяки зусиллям Дж. М. Кейнса примірник рукопису надійшов до Кембриджу. У свою чергу, Кейнс спрямував тоді ще молодого математика і логіка Б. Рассела на пошуки Л. Вітгентштейна. Трактат був опублікований у 1921 р. на німецькій мові. У 1922 р. – в англійському перекладі.

Основний смисл книги її автор висловив так: «Те, що взагалі може бути висловлено, може бути висловлено ясно; про що неможна говорити, про те слід мовчати».

Представники Віденського гуртка зрозуміли це так: ясними та осмисленими є висловлювання природничих наук, а решта – не мають смислу. Л. Вітгентштейна стали вважати засновником логічного позитивізму.

На нашу думку, така трактовка була не зовсім коректною. Логіко-філософський трактат наповнений афоризмами про мораль, смисл життя, містичне переживання цілісності світу.

Структура трактату

Трактат складається зі стислих суджень, за якими закріпилася назва «афоризми». Виділяють 7 головних «афоризмів» (всі інші їх пояснюють).

У листі до друга Л. Вітгенштейн так пояснював основний задум трактату:
«Основний зміст книги – етичний... Моя книга складається із двох частин: одна та, що міститься у книзі, плюс інша, яку я не написав. І саме ця друга частина є важливою. Мою книга окреслює сфери етичного як би зсередини і я переконаний, що це єдина можливість чіткого визначення цієї межі».

Перший афоризм такий:

« 1. Світ є все те, що має місце».

Далі це судження уточнюється:

«1.1 Світ є сукупністю фактів, а не речей».

«1.2 Світ поділяється на факти».

«1.13 Факти у логічному просторі утворюють світ».

Тобто виявляється, що світ про який пише Л. Вітгенштейн, розташований не у фізичному, а логічному просторі. Зміст його міркувань – логіка. Водночас він переконаний, що все, що відноситься до логіки, є апіорним.

Факти позначають наявність ситуації.

Ситуація – комбінація об'єктів (предметів, речей). Структура фактів утворюється сукупністю ситуацій.

Загальна схема така:

Світ – Факти – Ситуації – Комбінації Об'єктів – Об'єкти

Об'єкти мають такі характеристики:

-можуть входити до ситуації;

-прості, тобто утворюють субстанцію світу;

-їхня конфігурація визначає структуру ситуації. Вислови мають смисл, позначаючи можливі факти.

Вислови складаються з простих знаків – найменувань об'єктів.

Тому мова – образ реальності, а її прості елементи відповідають простим елементам світу. Способи відношення об'єктів однакові і у світу, і у мові, бо й те, й те розташовані в одному і тому ж логічному просторі.

Світ – Факти – Ситуації – Комбінації Об'єктів – Об'єкти – Ім'я

– Елементарне Висловлювання

Відтак «межі моєї мови означають також межі мого світу».

Чим може бути обмежена мова? Своїми можливостями висловити образ. Тому межа, за якою не може бути жодних образів – це водночас межа, за якою не може бути жодних фактів.